Кошт паштовай перасылкі аплачана агулам.

Цана асобнага нумару 1500 м. п.

НАШ СЬЦЯГ

Адрэс рэдакцыі і адміністрацыі: **Вільня, Віленская вул. 12, п. 6.** (Wileńska 12 m. 6).
Рэдакцыя адчынена ад **12** да **2** г. штодня апрача сьвяточных дзён. Адміністрацыя ад **9** да **3** г.

Выходзіць тры разы у тыдзень.
Падпіска на **адзін месяц** з дастаўкай да хаты **18.000** м. п.
Для заграніцы удвая даражэй.

Няпрынятыя у друк рукапісы назад не вяртаюцца.
Аплата надрукаванага залежыць ад Рэдакцыі.
Цана абвестак: перад тэкстам 3500 мк., сярод тэксту 3000 м. і на 4 стр. 2500 м., за радок пэтыту у 1 шпальт.

№ 16 Серада, 25-га ліпня 1923 г. **Год I.**

Пагроза для Усходу.

Нядаўна ў нашай газэце была надрукована стацьця аб адносінах паміж Польшчай і Саюзам Сацыялістычных Савецкіх Рэспублік. У гэнай стацьці было паказана, што імкненьні беларусаў і інтарэсы Польскага гаспадарства бязумоўна зыходзяцца ў адным: гэта — ў пытаньні аб устанаўленьні нармальных адносін паміж Польскай Рэчыпасполітай і С.С.С.Р.

Міністар заграннічных спраў у пястоўска-хіенскім урадзе, пан Сэйда, у гэтым пытаньні заняў дужа выразнае становішча, якое зыходзіцца з запраўднымі эканамічнымі патрэбамі Польшчы, ды накінута саюзьніцай Польшчы, Францыяй. Справа ў тым, што Францыя ня губляе яшчэ надзеі на аднаўленьне француска-расейскага саюзу, — ведама, саюзу з так-званай „Расеяй будучыны", што быццам-то мае замяніць сабой сучасны Саюз Сацыялістычных Савецкіх Рэспублік. Але Францыя баіцца, каб ёй не перабіла гэтага „інтарэсу" Нямеччына. І вось французы стараюцца ўсяляк прыцiскаць Нямеччыну, каб зрабіць яе на будучыну эканамічна няшкоднай, і цкуюць усьцяж проці немцаў Польскую дзяржаву. 40⁰/₀ усяго бюджэту Польшчы зьядае армія, якая існуе дзеля таго, каб пужаць Нямеччыну з Усходу, не даючы ёй злучыцца з С.С.С.Р. Пакорны саюзьніцкім загадам, міністар заграннічных спраў, пан Сэйда, зусім выразна заявіў, што польская палітыка меціме на мэце жыць у згодзе з усходнімі суседзямі, значыцца з С.С.С.Р., за тое асабліва пільную ўвагу будзе зварачаць на Захад, значыцца на Нямеччыну.

Мы думалі, што заявы міністра замежных спраў маюць у польскай палітыцы нейкую вагу: тое, што ён кажа, павінна адбіваць настроі ўсяго ўраду. Ды дзе там: аказваецца, што першы выступіў проці свайго міністра заграннічных спраў старшыня ўраду, сам пан Вітос.

Пан Вітос 17 ліпня сказаў на мітынгу ў Тарнове прамову, у якой высказаў зусім процілежны пагляд. Ен сказаў даслоўна:

„На Захад мы пасоўвацца ня будзем, мы павінны пасоўвацца на Усход".

Гэта ўжо зусім другая песьня, чым заявы пана Сэйды. Тутака чуецца выразная пагроза па адрасу С.С.С.Р. І чы не затым паны Дубяйкоўскія і Ладновы „фабрыкуюць" савецка-літоўскія „змовы" проці Польшчы, каб загадзя падгатаваць польскае грамадзянства да новае ваеннае авантуры кшталтам знамянітага паходу пана Язэпа Пілсудскага на Кіеў?..

Польская прэса зварачае вялікую ўвагу на выступленьне пана Вітоса ня толькі затым, што польскі прэмьер кідае грозьбы Усходу, але і затым, што дужа дзіўнае ўражаньне робіць пястоўска-хіенскі ўрад, у каторым, паводле польскае прыказкі, „jeden idzie do sasa, a drugi do lasa". Як пры такіх варунках пан Вітос і пан Сэйда адважаюцца яшчэ некаму пагражаць?!

аль.

Нацыяналізацыя праваслаўнае царквы.

Тое, што робіцца цяпер у праваслаўнай царкве, прымушае зварачаць на яе асаблівую ўвагу ня толькі праваслаўных беларусаў, але і ўсіх беларусаў наагул.

Ня будзем тут гаварыць аб развале праваслаўнае царквы ў Савецкіх Рэсп., аб утварэньні тамака так-званай „Жывэй Царквы". Адзначым толькі два мамэнты гэтае справы.

Першы мамэнт — гэта тое, што царкоўная ломка зьяўляецца тамака простым і нямінучым вынікам таго палажэньня, якое ў ходзе гістарычных выпадкаў было вызначана праваслаўнай царкве ў старой Расеі. Праваслаўнае духавенства было абернена ў паслухмяны орган царскае ўлады, за што карысталася рознымі важнымі прывілеямі. Савецкая ўлада захацела выкарыстаць гэтае палажэньне праваслаўнага духавенства дзеля ўмацаваньня ў народзе свайго аўторытэту і пачала прымушаць духавенства іграць тую-ж ролю пры новым урадзе, але ніякіх прывілеяў царкве не дала. І гэта—аснова таго, што зрабілася ў расейскім царкоўным жыцьці.

Другі мамэнт — гэта аддзяленьне украінскае праваслаўнае царквы ад агульна-расейскага пня.

Ды не ў аднэй С.С.С.Р. творыцца нешта падобнае. Газэты прыносяць вестку з Канстантынопалю, што пад націскам турэцкага ўраду Канстантынопальскі патрыярх Мэлетос быў прымушаны кінуць сваю сядзібу і выехаць у манастыр на Афоне. Праваслаўная царква ў Турэччыне, меўшая дагэтуль нацыянальны грэцкі характар, нацыяналізуецца на турэцкі лад — дзеля таго, што, апрача грэкаў, варожа настроеных да Турэцкага гаспадарства, ёсьць тамака жменя праваслаўных туркаў.

Яшчэ нешта падобнае бачым мы ў Польшчы, але тое, што тутака робіцца, па сваёй беспадстаўнасьці далёка выпярэдзіла Турэччыну.

Тое, што праваслаўная царква ў Польшчы абвешчана аўтокефальнай і незалежнай ад расейскага праваслаўя, у некаторай меры можа яшчэ быць апраўдана з боку дзяржаўных інтарэсаў Польшчы, якая ня хоча, каб у духоўным жыцьці сваім тутэйшае праваслаўнае насяленьне падлягала замежным уплывам (з Масквы). Але польская ўлада ня спынілася на тым, каб зрабіць праваслаўе ў Польшчы самастойным: не, яна зусім выразна імкнецца да таго, каб даць яму чыста польскі нацыянальны характар, — коратка кажучы, **спольшчыць** яго.

Калі-б хаця невялікая частка польскага народу была праваслаўнае веры, дык такое імкненьне ўлады было-б зразумелым. Ды справа ў тым, што праваслаўных палякоў няма зусім, а да праваслаўнае царквы належаць выключна беларусы і украінцы, ды малая жменя расейцаў.

Беларусы і украінцы вядуць ужо некалькі гадоў працу ў кірунку нацыяналізацыі царквы, ў кірунку замены ў ёй расейшчыны беларускай і украінскай мовай. Такая замена мае нязвычайна вялікую вагу для нашага нацыянальнага ўзмацаваньня. Але гэта аказалася якраз не да спадобы і тэй малой жменьцы маскалёў, што дагэтуль верхаводзілі ў царкве, і палякам. І вось мы бачым зусім неспадзяваны паварот у царкоўнай палітыцы: як нас паведамляюць, за дробныя ўступкі матар'яльнага характару, за „upaństwowienie" віленскае духоўнае сэмінарыі верхаводы нашага духавенства — маскалі быццам-то гатовы згадзіцца з пераходам навучаньня ў сэмінарыі на польскую мову, гатовы ўвясьці польскую мову і ў самую царкву. Тыя самыя людзі, якія баранілі расейшчыну ў царкве, калі беларускае грамадзянства імкнулася да зусім зразумелае і справядлівае замены яе жывой мовай беларускага народу, цяпер з лёгкім сэрцам гатовы адрачыся расейшчыны на карысьць польскае дзяржаўнае мовы, бо... гэта суліць ім матар'яльную карысьць...

Ці гэта праўда?!

Ведама, беларускае праваслаўнае грамадзянства ніколі на гэта сваей згоды ня дасьць і будзе далей змагацца за зьбеларушчаньне праваслаўя, незалежна ад таго, ці ўгадовыя маскоўскія элемэнты будуць дзяржацца расейшчыны, ці папрабуюць навязаць нашаму народу зусім чужую для яго польскую мову. А перагаворы аб спольшчаньні праваслаўя, якія пацiху вядуцца за плячыма насяленьня, незалежна ад іх вынікаў, аканчальна здыскрэдытуюць у вачох нашага народу тыя маскоўскія элемэнты, якія, дзякуючы палітыцы царскага ўраду, гэтак крэпка ўмацаваліся сярод праваслаўнага духавенства ў Беларусі.

Безстаронны.

Суліма.

„Капітан" Лазарау.

(Партрэт—спраўка).

Увазе стараабрадцаў Сьвянцянскага округу.

У часе судовага сьледзтва на працэсе беларусаў у Беластоку досыць часта ўспаміналася прозьвішча „быўшага ахфіцэра расейскай арміі Лазарава", ня гледзячы на тое, што п. Лазараў зусім ня быў у ліку сьведкаў па гэтай справе—ні зьявіўшыхся, ні не зьявіўшыхся.

Галоўны сьведка з боку дэфэнзывы, кап. Ярэцкі, капітан польскага войска, з Д. О. К. III, шэф II аддзелу Генар. Штабу на тэрыторыі Горадні і Сувалак, які, як сам ён заявіў на судзе, кіруе „контр—разьведкай і вядзе барацьбу з шпіёнствам у паказаным раёне, а таксама *спэцыяльна ізучае рух і настроі няпольскіх нацыянальнасьцей*—у інтарэсах польскай арміі, *і зьвярнуў даўно асаблівую ўвагу на беларускі нацыянальны рух, з ягонай варожай да Польшчы, падтрымліваемай з-за граніцы, тэндэнцыяй*". (Гл. „Црыгавар у аканчальнай форме, стар. 50),—паказаў на судзе, што са слоў быўшага рускага ахфіцэра Лазарава, ведае, што Сяргей Баран за сваю працу па кіраўніцтву ўсей дзейнасьцю беларускай арганізацыі, у тым ліку і дзейнасьцю шпіёнскай, на карысьць Літвы, атрымоўваў ад апошняй грошы".

Капітан Ярэцкі паказаў, што чытаў паказаньні Лазарава па другой справе, з якіх відаць, што „абвінавачаны Якавюк быў у пастаянных зносінах з Разумовічам і арганізоўваў паўстаньне ў Польшчы".

Сам сьведка Ярэцкі двойчы назваў п. Лазарава сваім „агентам" і двойчы „інфарматарам".

Можна быць рознага перакананьня аб тым, што павінны і чаго не павінны рабіць у Польшчы быўшыя ахфіцэры расейскай арміі... Але, калі, нават наогул дапусьціць магчымасьць для непалякаў дзеля куска хлеба супрацоўнічаць у ўстановах „па спэцыяльнаму ізучэньню настрояў і рухаў сярод няпольскіх нацыянальнасьцей у Польшчы, ды й профэсыянальная мараль вымагее дабрасуменнасьці ў гэтай працы.

З абвешчаных на судзе паказаньняў сьведкі Сьлюсарчыка кіраўніка паліт. аддзелу 5 f. Дзярж. Паліцыі ў Горадні відаць, што той самы б. ахфіцэр Лазараў даў паліцыі інфармацыі адносна 18 асоб, з якіх 14 было зусім звольнена сьледаваццелем, дзеля поўнай адсутнасьці улікаў, а 4 з іх ліку нават фігуруюць, як сьведкі з боку абвінавачаньня ў той-жа справе...

Той самы капітан Лазараў паказаў кап. Ярэцкаму, як на *супольніка Барана* на нейкага Пузырэўскага (recte: Сяргея Пузырова), які аказаўся... такім-жа агентам, як і сам Лазараў...

Значыцца п. Лазараў—ня толькі шкодны для насяленьня і не карысны, для паліцыі, але і не заслугоўваючы на даверыя агент...

Але і гэта яшчэ—ня ўсё.

У часе апошніх выбараў у Палаты Польскай Рэспублікі ў Беларускі Цэнтральны Выбарны Камітэт зьявілася дэлегацыя да ўсіх арганізаваных стараабрадцаў Сьвянцянскага округу і зрабіла з Камітэтам умову аб тым, што за *трэцяе* месца ў агульным сьпіску стараабрадцы аддаюць усе свае галасы сьпіску № 16.

У ліку дэлегатаў быў і быўшы капітан расейскай арміі Лазараў...

Капітан Лазараў—адзіны з усіх дэлегатаў—вёў актыўную працу, прыяжджаў за інструкцыямі, літэратурай, грашмі; грошай асабіста атрымаў вялікую, па меўшымся ў Камітэце срэдствам, суму...

Капітан Лазарaў так зацікавіўся выбарамі, што ўжо пасьля таго, як супольна з дэлегатамі і камітэтам на сьпісак па Сьвянцянскаму акругу быў пастаўлены кандыдатам ад стараабрадцаў п. Карп Жэлнін, спэцыяльна прыяжджаў дзеля таго, каб пераманіць кандыдата „па просьбе ўсіх стараабрадцаў“, і паставіць заместа п. Жэлніна самаго сябе...

Але тэрмін, прадугледжаны ордынацыяй, быў Лазаравым прапушчаны, і Камітэт нават не разглядаў заявы п. Лазарава па сутнасьці.

Цыфры адданых галасоў па абводам Сьвянцянскага акругу за сьпісак № 16, па даным давераных асоб гэтага сьпіску ня толькі не адпавядалі тэй энэргіі, якую выявіў кап. Лазараў, атрымоўваючы ад Камітэту літэратуру і грошы, але, наадварот, ясна паказалі, што „ўсе арганізаваныя абшчыны“ стараабрадцаў, абслугоўваньне якіх было выключна даручана кап. Лазараву, бадай зусім не галасавалі за № 16...

Па пазнейшым прыватным весткам, не правераным у сваім часе Камітэтам, кап. Лазараў такім-жа манерам „аддаў галасы ўсіх арганізаваных стараабрадцаў“ іншаму сьпіску, які вёў канкурэнцыю з Блёкам...

З усяго вышэйшага ясна, што п. Лазараў ня толькі карысна-шкодны і лжывы паліцэйскі агент, але і шкодны, лжывы і карысны палітычны агент...

Вынікам гэтага стараабрадцы, асьведамленьне якіх было ў руках Лазарава *не галасавалі за той сьпісак, на якім стаяў іхны кандыдат і такім чынам утрацілі свайго прадстаўніка ў Сойме*, правядзеньне якога было зусім забясьпечана тым рэальным месцам, на якое быў пастаўлены п. Жэлнін.

Капіт. Лазараў ня толькі сьвядома, з карыснага „стараньня“, даваў паліцыі выдуманыя даныя, абгаварываючы нявінных, нават з пункту гледжаньня улады, людзей, зарабляючы такім чынам у поце чужого твару свой хлеб і адначасна зусім сьвядома ашуківаў у працягу выбараў цэлыя арганізацыі, вымагаючы ў іх грошы.

Капіт. Лазараў ня толькі *прадаваў* „лёгкаверным“ агентам паліцыі супакой ні ў чым не вінатага мясцовага насяленьня, але *здраджываў* палітычныя правы і інтарэсы гэтага мясцовага каранога насяленьня, да якога належыў і ён сам, яго бацькі і дзяды.

І каб польская ўлада за сваё лёгкаверыя і за тую маральную гніль, якую яна разводзіць у нашым краі, аплачываючы такіх агідных брахуноў і шкодных лайдакоў, як кап. Лазараў, плаціць трачаньнём дарма народных грошы, абніжаючы і без таго „упаўшую“ марку, плаціць публічным конфузам, без таго, па аўтарытэтнай заяве б. прэмьера Сікорскага, стаячы ня высака прэсьціж польскай гаспадарсьцьвеннасьці, дык—мяйсцовае насяленьне, якому так шкодзяць паразыты і прадажнікі, як кап. Лазараў, павінна ведаць іх напярэдадні...

Даючы гэты абаснаваны на афіцыяльных даных патрэт аднаго з прадстаўнікоў гэтай, так распаўсюдзіўшайся ў нас на крэсах за апошнія гады пароды, мы выпаўняем свой абавязак перад стараабрадцамі...

Хай усе стараабрадцы ведаюць, хто такі Лазараў,—хай асьцерагаюцца ўсе „капітана“ Лазарава.

Паведамленьне.

Гэтым даводзім да ведама ўсім нашым падпішчыкам, што з 1-га жніўня г. г. у газэце „Наш Сьцяг“ адкрываецца аддзел „Юрыдычных парад“.

Розныя запытаньні з апісаньнем справы просім прысылаць на адрас Рэдакцыі (Wilno, Wileńska 12—6). Адказы і парады будуць друкавацца ў газеце дарма.

Рэдакцыя.

Няудалая правакацыя.

У нумары з панядзелку, 23 ліпня г. г. расейская часопісь „Виленское Утро“ надрукавала ў аддзеле тэлеграм гэткую вестку:

„Варшава, 22 ліпня. Беларускі Камітэт у Варшаве атрымаў ведамасьці аб літоўска-савецкіх перагаворах, якія маюць на мэце адарваць ад Польшчы Беларусь. Праектуюць, што беларускія савецкія палкі павінны зрабіць пераварот і паклікаць з Коўны беларускі ўрад Цьвікевіча, які выдасьць маніфэст да беларускага народу, заклікаючы да паўстаньня ў межах Польшчы. На падмогу паўстанцам прыйдуць войскі незалежнай Беларусі. Ведамасьці гэтыя зусім згаджаюцца з сакрэтным плянам 1919 і 1920 г. г. Паводле гэтага пляну, на моцы ўмовы з Масквой і Бэрлінам, у Беларусі арганізуецца фікцыйнае паўстаньне проці савецкае ўлады; на падмогу менскім беларусам прыходзяць беларусы з Літвы. Беларускі ўрад (у Коўні) падпісаў тэйную ўмову з Петрушэвічам, галавою ўраду Усходняе Галічаны, аб супольным выступленьні проці Польшчы. Усе беларускія арганізацыі, на польскай тэрыторыі творацьь адзіны проціпольскі фронт. Прэса падгатаўляе грамадзкую думку да перавароту. Выбух паўстаньня павінны папярэдзіць сельска-гаспадарскія забастоўкі. Польскія ксяндзы, паны, чыноўнікі, прамысловцы павінны быць выразаны. Плян выпрацаваны Каппам у Бэрліне супольна з беларускімі дзеячамі. Беларускі Зьезд у Празе ў 1921 годзе разглядаў гэты плян, а ў лютым 1921 г. Цьвікевіч і Лур'е езьдзілі ў Парыж, Прагу і Вену.“

Адным словам, сэнсацыя — на рэдкасьць! Паны, якія сфабрыкавалі гэную „змову проці Польшчы“, відаць хочуць вельмі танным спосабам заслужыцца перад польскаю ўладаю, рахуючы на тое, што сэнсацыйнасьць іх паведамленьня пазбавіць чытаючую публіку магчымасьці крытычна аднесьціся да іхняга „твору“. Бо цьвярозаму чалавеку хіба ў вум ня прыйдзе хоць на адзін мамэнт паверыць, быццам Сацыялістычная Савецкая Беларусь можа заклікаць да сябе варожую савецкай ўладзе арганізацыю ковенскіх беларусаў і аддацца пад іх уладу! А ўжо зусім вар'ятам трэба быць, каб сур'ёзна гаварыць быццам тая няшчасная *беларуская рота*, якая знаходзіцца ў Літве, мае прабівацца праз усю польскую армію і дайсьці да Менску!... Але аўтарам, ведама, ідзе не аб праўду, а аб тое каб зрабіць *новую правакацыю* беларусам і нацкаваць проці нашага грамадзянства ўвесь польскі народ; вось, яны ў сваей брахні так далёка і загналіся!

Загнацца то загналіся, ды пэўне ня думалі, якія вынікі будзе мець іхняя „рэвалюцыя“ аб „змове беларусаў проці Польшчы“. Можна сказаць, што правакатар сам сябе справацыраваў.

Мы вышэй зумысьля падчыркнулі фразу „рэвэлятараў“, што *беларускі зьезд у 1921 г. разглядаў гэты плян* справа ў тым, што старшынёй так званага „Беларускага Камітэту ў Варшаве“, якія зьяўляецца запраўды аддзелам нейкае другое установы, быў ад самага пачатку істнаваньня яго і ёсьць цяпер вядомы ўжо беларускаму грамадзянству пан *Лявон Дубяйкоўскі*. Вось-жа гэты самы пан Дубяйкоўскі езьдзіў на зьезд у Прагу і пасьля паведаміў польскае грамадзянства аб тым, што тамака рабілася. У пісьме; надрукованым у варшаўскай газэце „Kurjer Polski“ 23. X. 1921 г. пан Дубяйкоўскі, паміж іншымі пісаў: заяўляю, што:

1. Няпраўда, быццам зьезд меў выдатна проціпольскі характэр, бо аднагалосна прынятая рэзалюцыя з пратэстам проці падзелу Беларусі на моцы рыжскага трактату у роўнай меры кіруецца проці Расеі, як і Польшчы.

2. На парадку дня зьезду ня было пытаньня аб ніякім урадзе, і дзеля таго, калі пан Аляксюк, у часе сваей прамовы, закрануў пытаньне аб урадзе Ластоўскага, ён быў некалькі разоў спынены і пасьля пазбаўлены слова.

3. Няпраўда, быццам „у дыскусіі зварачалі на сябе ўвагу бальшавіцкія акцэнты“, што даводзяць аднолькавыя рэзалюцыі адносна да бальшавіцкае Расеі, як і да Польшчы. Аб Польшчы гаварылі больш, выключна затым, што пан Аляксюк стараўся „пераканаць“ зьезд (у большасьці эсэраўскі), што трэба, працаваць эвалюцыйна супольне з Польшай“.

Пад пісьмом быў подпіс:

„Леон Дубейкоўскі, Прэзэс Бэларускага Камітэту ў Варшаве“.

Як бачым з прыведзенага пісьма пана Дубяйкоўскага, *на зьезьдзе ў Празе ня было нічога падобнага да таго, аб чым цяпер там-жа пан Дудяйкоўскі, як старшыня Варшаўскага Камітэту, апавяшчае польскае грамадзянства*. І мы публічна пытаемся пана Дубяйкоўскага:

— Хто і дзеля чаго прыказаў Вам, Пане Дубяйкоўскі, *цяпер салгаць?*

Хто і дзеля чаго пакіраваў Вашаю рукою дзеля напісаньня Вашае правакацыйнае „рэвалацыі?

Бо факт правакацыі даказаны уласным пісьмом Вашым, напісанным два гады таму назад. А выкрытая правакацыя — нікому ня страшна, апрача аўтара яе.

Лаўрыновіч.

Скарбы творчасьці М. Багдановіча.

У нашай газэце ўжо паведамлялася, што бацька М. Багдановіча прывез у Менск нядрукаваныя творы нашага песьняра. Нядаўна быў зроблены спэцыяльнай камісіяй агляд гэтых рукапісаў, які ў скарочаньні падаем ніжэй.

Мы ведалі, што Багдановіч М. працаваў шмат над вершамі і пісаў артыкулы, якіх частка зьмешчана была яшчэ ў „Нашай Ніве“. Ведалі, што частка рукапісы яго засталіся на руках у яго прыяцеляў і па гэты і па той бок рубяжу, падзяліўшага ў 1920 годзе Беларусь.

Не спадзяваліся, аднак, мы знайсьці тое, што пісаў перад сьмерцю ў Ялце Максім Багдановіч. Пасьля некалькіх спроб адшукаць бацькоў пісьменьніка, якія жылі ў Яраслаўлі, і за часы, калі гэтае места перажыло белагвардзейскае паўстаньне, лічылі ўжо згінуўшымі ад бояк на вуліцах і пажару як старых паэта, так і ўсе яго рукапісы.

Зараз мы маем ужо ў Менску цэлае багацьце рукапісаў пісьменьніка, якое з полымя Яраслаўлю выратаваў і захаваў бацька пісьменьніка, Адам Юравіч Багдановіч, прывёзшы ўсе гэтыя скарбы творчасьці свайго талентнага сына, каб перадаць іх на захоў і карыстаньне беларускім культурным установам.

Найбольш усяго мы маем перад сабою вершаў М. Багдановіча. Цэлыя сшыткі спроб накідаў і выпрацаваных тэкстаў; дзесяткі лісткоў, чацьвёртак, паўлістоў і цэлых аркушаў паперы, занятых радкамі таксама вершаў. Там ёсьць першабытныя варыянты як друкаваных яго вершаў, так яшчэ і нідзе не надрукаваных. Кожны поэтычны твор носіць сьляды упартай і стараннай працы Багдановіча. Гэта ўсё ўводзіць нас глыбока ў лябораторыю самое творчасьці поэты і гэта разам з тым сьведчыць, што апрача Янкі Купалы, які працуе нясупынна над палепшаньнем свайго вершу, мы маем у асобе Максіма Багдановіча першага стыліста і каваля беларускага верша, якому ён першы прыдаў самыя розныя і багатыя формы. Сярод чарнавікоў ёсьць і першая рэдакцыя „Мушкі-зелянушкі“, варыянты „Вэронікі“, „Максіма і Магдалены“ і іншых больш выдатных поэтычных твораў песьняра. Асаблівую увагу зварочваюць на сябе вершы першага пэрыаду творчасьці, калі яшчэ слоўнікавы матар'ял вершаў не даваўся пісьменьніку ў сэнсе чыстаты беларускай мовы; затым ёсьць пачок вершаў, якія падбіраліся паэтам для сшытку „Палын-трава“, новага збору яго поэтычных твораў. Ёсьць таксама цікаўны сшыток вершаў-пераклада з беларускае на расейскую мову пад назваю „Белорускиe поэты“, дзе зьмешчаны пераклады Максіма Багдановіча з Марцінкевіча, Няслухоўскага, Я. Купалы, Я. Коласа і іншых. Ня выкарыстаўшы белавік гэтых сваіх перакладаў ля надрукаваньня ў расейскіх журналах (на рукапісы ёсьць адзнакі, што сшытак вярнул) Поэт карыстаецца гэтым сшыткам ля сваіх чарнавых накідаў беларускіх вершаў і кожны шматок чыстае паперы напаўняе сваею „бісернаю“ рукою новых арыгіналаў. У гэтым якраз сшытку зьмешчан вельмі цэнны аўтабіографічны нарыс—ліст да рэдакцыі „Нашае Нівы“. Камісіяю занатована 48 арыгіналаў вершаў, добра перапісаных аўтарам, большасьць якіх нідзе не надрукована. Сярод апошніх зварачвае на сябе ўвагу мастака вершы „Скірпуся“, „Хто там едзе па Косаву полю“ (з сэрбскага эпосу), пераклады з Гэйнэ, „Агата“, байка „Варона і чыж“, „Ікар і Дэдал“ і шэраг вершаў з задуманага поэтам цыклю „Эрос“ — новага зьместу. Сярод гэтага багацьця арыгінальных і перакладных твораў на белар. мове пападаюцца і найчасьцей за першы пэрыад творчасьці пісьменьніка арыгінальныя вершы М. Багдановіча на расейскай мове і пераклады на беларускую мову з расейскіх поэтаў. Ёсьць чарнавік перакладу вядомага вершу Вэрхарна „Паўстаньне“. На жаль, нічога новага ня найдзена з перакладу песьняром фінскае эпічнае паэмы „Калевала“, вядомыя нам адрыўкі, якое сьведчылі аб нязвычайным чуцьці М. Багдановіча да арыгіналу, ня гледзячы на тое, што пісьменьнік ня мог карыстацца арыгіналам, ня ведаючы фінскаю мовы. З асаблівою горачу прыходзіцца тутака адзначыць, што маецца цэлая пачка (да 30-40 штук) чыставікоў вершаў, якія да прачытаньня пад павялічваючым шклом прышлося пакуль што не рэгістраваць, бо з краю пачка гэтых рукапісаў настолькі абгарэла, так што магчыма адзін толькі раз іх чытаць. Па першаму ж асьцярожнаму азнаямленьню гэтая пачка ў большасьці зьмяшчае якраз творы новыя, нядрукованыя яшчэ. Трэба адзначыць таксама, што з надрукаваньнем усяго гэтага багацьця паэтычных твораў песьняра мы пазнаёмімся першы раз з творамі такога зьместу, якога мы раней ня знялі за Максімам Багдановічам, напрыклад, з гумарыстычнымі яго вершамі і эпіграмамі; паміж іншым выразна відаць на рукапісах, як сярод самай вытрыманай працы над сталым вершам. ён тут жа на баку пасьнешна накідвае прышоўшы ў галаву насьмешлівы вершык, іншы раз высьмехваючы самога яго за тое, што яму, аўтару, адразу нешта неўдаецца ў асноўным занемаючым сярэдзіну паперы вершы.

Што датыча да мастацкай прозы, то нашлося толькі 10 пакуль што занатованых твораў гэтага характару, у большасьці на беларускай мове, але „незакончаных. Кончана цалком апавяданьне „Марына“ ды ёсьць яшчэ важныя два арыгіналы яго далейшых нарысаў ля гістарычнае хрэстаматыі. Найдзены так-

Палітычныя падзеі.

ПОЛЬШЧА.

Забастоўка работнікаў тэкстыльнай прамысловасьці ў Лодзінскім округу, Чанстахове, Жырардаве, Заверці і Сасноўцу закончылася. Работнікі дабіліся спаўненьня сваіх жаданьняў. Прамыслоўцы згодзіліся на падвышку заработнай платы ў ліпні на 67 проц. і далейшае рэгуляваньне платы праз кожныя два тыдні, згодна з данымі Статыстычнай Камісіі.

У Варшаве забастоўка мэталістаў трывае далей. 21-га ліпня адбыўся вялікі мітынг, на якім прынята рэзалюцыя, што работнікі гатовы змагацца пакуль не зьдзейсьняцца ўсе іхныя эканамічныя дамаганьні.

Забастоўка ў Бельску таксама яшчэ не закончылася. Прамыслоўцы згаджаюцца толькі на 20 проц., падвышкі.

У Любліне забаставалі работнікі мэталічных прадпрыемстваў.

Згодна ўрадовых статыстычных даных у чэрвені пасрэдныя падаткі далі 129.263.672.000 мар., гэта на 43.619.935.000 мар., больш, як у траўні. Цікава, што больш за палову гэтай сумы складае падатак ад сьпірту, а іменна каля 70 мільярдаў.

Цікавы таксама цыфры дзяржаўнага даходу за першую палову гэтага году. Агульная сума даходаў— 1.007.446.000.000 мар., у тым ліку беспасрэдных падаткаў толькі 156.491.000.000 мар., а рэшта г. ё. 850.966.000.000 мар., пасрэдныя падаткі і розныя аплаты. Значыцца пасрэдныя падаткі у $5^1/_2$ разоў больш, чым беспасрэдныя. Ведама, што пасрэдныя падаткі г. зн. такія, якія накладаюцца на прадметы першай патрэбы, плацяць галоўным чынам шырокія слаі працоўнай люднасьці, калі прыняць пад увагу, што і беспасрэдныя падаткі часткова мусяць аплачываць работнікі і ўрадоўцы ў форме падатка ад заработнай платы, дык пабачым, як мала плацяць заможныя клясы ў дзяржаўны скарб і які цяжар ускладаецца на плечы працоўных.

АНГЛІЯ.

Ангельскі ўрад выслаў урадам Антанты і Злучаных Штатаў ноту з сваім праектам адказу на нямецкую ноту ў справе рэпарацый. Афіцыяльна зьмест ноты яшчэ не апублікаваны.

ФРАНЦЫЯ.

У Парыжы атрымана ангельская нота, але зьмест яе захоўваецца ў вялікім сакрэце. Пуанкарэ, азнаёміўшыся з нотай, паразумеецца з урадам Бэльгіі ў справе супольнага адказу на ангельскія прапазыцыі. У Парыж для нарад у гэтай справе прыедуць бэльгійскія міністры Тэуніс і Жаспар.

НЯМЕЧЧЫНА.

У Браслаўлі з прычыны дарагоўлі і безработцьця адбыліся вялікія забурэньні, Шмат склепаў зруйнавана. Дайшло да острых зачэпак з паліцыяй. Паліцыя страляла ў натаўп, вынікам чаго 6 асоб забіта і 50 паранена. Арыштавана 1.200 асоб.

ІТАЛІЯ.

Большасьцю 178 галасоў проціў 157 парлямэнт адкінуў папраўкі да вабарнай рэформы.

ЮГАСЛАВІЯ.

Цэнстралістычная палітыка ўраду Пашыча, выклікае вялікае нездавольства сярод харватаў якія імкнуцца да фэдэратыўнага ўстрою Югаславіі. Сэрбскі ўрад ня шкадуе рэпрэсый, якія сыплюцца на розных харвацкіх дзеячоў. Зачынена шмат харвацкіх палітычных і культурных арганізацый. Лідэр харвацкай партыі Радзіч прадаецца суду, па абвінавачаньні ў дзяржаўнай здрадзе і абразьлівых выразах аб каралеве Мар'і, аб якой ён паміж іншым сказаў: „Маем мадам Помпадур, якая заўсёды адбывае падарожы, каштуючыя мільёны, ў той час, калі бедная люднасьць Дапмацыі цярпіць голад". Скупшчына пастанавіла выдаць пасла Радзіча.

С. С. С. Р.

Савецкі ўрад выдаў банкет у чэсьць ад'еджджаючых сяброў Ага (Амэр. Камітэт дапамогі), які ліквідуе сваю дзейнасьць з прычыны добрага ўраджаю ў Сав. Рэспуб. Высказана шмат прамоваў. Чычэрын у сваей прамове заявіў, што спадзяецца, што ўтвараньне адзінага супольнага цэнтра савецкіх рэспублік прычыніцца да завязаньня гасцадарчых стасункаў паміж Сав. Рэспуб. і Амэрыкай, якія павінны падаць сабе рукі і супольна працаваць на карысьць людзкасьці.

Чырвоны Крыж Сав. Рэсп. адмовіўся выслаць сваіх дэлегатаў на міжнародную конфэрэнцыю Чырвонага Крыжа ў Жэнэве, з прычыны байкоту С.С.С.Р. Швайцарыі.

Чычэрын і Ракоўскі выслалі румынскаму ўраду ноту, ў якой паказываюць на частыя абстрэлы з румынскага боку пагранічнай варты і пратэстуюць проціў гэтага. Румынскі міністар загр. спраў Дука, паказаўшы, што і з боку чырвоных пагранічнікаў бываюць гэткія-ж выпадкі, запрапанаваў, каб С.С.С.Р. выслаў прадстаўніка на конфэрэнцыю з румынскім дэлегатам у гэтай справе. Урад С.С.С.Р. згодзіўся на гэтую прапазыцыю.

Пролетарыі ня маюць чаго згубіць, апрача сваіх ланцугоу, а набыць могуць увесь сьвет.

К. Маркс і Ф. Энгельс.

З Польскага Сойму.

Фінансавая камісія разглядае праект падатку з маемасьці. Лявіца выступіла з крытыкай праекту, дамагаючыся ад міністра фінансаў даць выясьненьні на што празначаецца падатак з маемасьці і калі на направу скарбу, дык як урад будзе праводзіць гэтую направу. Мін. Ліндэ даў патрэбныя выясьненьні.

Прыняты ў трэцім чытаньні праект уставы аб камунальных фінансах.

Камісія абароны працы прыняла у другім чытаньні праект уставы аб забесьпячэньні на выпадак безработцьця. Міністар фінансаў запрапанаваў адлажыць далейшае абмеркаваньне гэтай уставы да часу пакуль урад ня выявіць свайго становішча адносна тых пастановаў, якія датычаць учасьця скарбу ў ў пакрыцьці коштаў забесьпячэньня.

Агляд жыдоускай прэсы.

(„Крывавае жніво".—Правы нацыянальнасьцей у Польскай Дзяржаве. — Нацыянальны уціск у Польшчы —Голас пасла Выгодзкага.—Паварот у палітыцы Літвы адносна да жыдоў. „Robotnik" і свобода друку).

Орган „Бунду"—„Unser Folkszeitung" у артыкуле пад назовай „Крывавае жніво", абгаварываючы генэзу сучаснай забастоўкі ў найбольшых гарадох Польшчы, паказывае, што ўрадовыя сфэры ідуць на ўступкі толькі адносна да капіталістаў.

І іменна гэтая ўступчывасьць зьяўляецца прычынай пастаяннага павялічэньня пасрэдных падаткаў, што служыць прычынай вялізарнага ўзросту дарагоўлі і змушае работнікаў баставаць.

Далей „U. F." піша:

„І калі лодзінскія работнікі, вычарпаўшы ўсе мірныя срэдствы, абвяшчаюць забастоўку, зьбіраюцца на пляцу, каб абгаварыць сваё палажэньне, і нэндзу, жадаюць у вольнай Польшчы хлеба для сябе і сваіх семьяў, дастаюць заместа хлеба—кулі,, заместа падвышкі плат—сталёвыя штыкі"...

Урэшце газэта канклюдуе:

„... Іхны спосаб дзейнасьці (ўрадовых сфэр— М. Г.) ёсьць найлепшай агітацыяй нават для найбольш пакорных работнікаў, якія да гэтуль верылі ў добрыя замеры прамоваў „narodowych". Для засьляплёнага работніка цяпер ясна, што пры сучаснай сыстэме ўрадаваньня багатыя і сытыя застаюцца яшчэ больш узбагачанымі і прасычанымі і што для галодных работнікаў істнуюць толькі сталёвыя штыкі і агністыя кулі"...

Віленскі „Tog" пасьвячае перадавіцу інтэрвью Вітоса з прадстаўніком ангельскай газэты.

Вітасу здаецца, што нацыянальныя меншасьці карыстаюцца з усіх нацыянальных правоў у Польшчы. Весь-жа „Tog" паказвае на факт, што школы нацыянальных мёншасьцей не ўтрымліваюцца на ўрадовы кошт, на што яны маюць права, але прасьледуюцца і досыць часта зачыняюцца, піша так:

„...Аб нацыянальных правох польскія ўрадовыя чыньнікі кажуць толькі тады, калі дамагаюцца гэтых правоў для польскай меншасьці ў іншых краёх. У Польшчы-ж гэтае права істнуе толькі ў інтэрвью міністраў, але ў дзяржаўнай практыцы нават сьледу няма.

Дзеля гэтага гэтыя інтэрвью ня будуць запорам да далейшай барацьбы за свае слушныя правы для тых, хто зацікаўлены ў прызнаньні іх правоў".

У тым-жа самым „Togu" знаходзім дужа цікавы рэфэрат пасла д-ра Выгодзкага. Прыводзім найбольш характэрныя кавалкі:

„Большасьць польскага народу жадае зрабіць з усяе людпасьці Польшчы палякаў і зьнішчыць культуру нацыянальных меншасьцей. У эканамічным жыцьці—задушыць, выжыць з краю і зьніштожыць эканамічныя пазыцыі беларусаў, літоўцаў, жыдоў і інш.

„.... Польскае асадніцтва на крэсах, якое выкідае з іх маемасьці беларусаў і украінцаў, ёсьць верным узорам нямецкіх гакатыстаў, якія толькі некалькі гадоў назад, стасавалі гэтую самую парцэляцыйную сыстэму адносна да палякаў.

„.... Мы жадаем сужыцьця паміж жыдамі і палякамі. Але калі будзем пазбаўлены нацыянальнай душы (мова тут аб зьнішчэньні жыдоўскай нацыянальнай школы. М. Г.), дык гэта нас зробіць ворагамі Польшчы".

„... Мы ня хочам барацьбы. Аднак, калі будзе патрэба, паднімем кінутую нам рукавіцу".

„Tog" прыводзіць размову, якую меў супрацоўнік гэтай газэты з п. Чэславам Янкоўскім, выдатным польскім літэратам і крытыкам, калісь-ці шэфам прэсовага бюра пры Тымчасовай Урадуючай Камісіі Сярэдняй Літвы.

Адмоўна азначае п. Янкоўскі інкорпарацыю Віленшчыны, якая

„ёсьць найбольшаю памылкаю, якую толькі Польшча калі-небудзь зрабіла".

сама плян і пачатак гістарычнага раману з часоў XVI в. Драматычных твораў не нашлося у М. Багдановіча зусім.

Пасьля вершаў найбольш маецца рукапісаў артыкулаў М. Багдановіча на самыя розныя тэмы, сярод якіх шмат на расейскай мове і адзін нават на ўкраінскай пад назваю „Забуты шлях", бо, як зараз стала вядома, наш пісьменьнік зусім вольна валадаў гэтаю моваю. Варта адзначыць сярод артыкулаў такія: „Кароткая гісторыя беларускай пісьменнасьці да XVI сталецьця", аб Ф. Скарыне, аб Рагамскім прытулку (дзяцей бежанцаў), аб Булгарыне, Аляксеі Таўстым аб украінскім казацтве і на тэму аб мове ў мяйсцовай школе. Паміж іншым шмат артыкулаў на этнаграфічныя і сацыяльныя тэмы, незакончаных. Разам з тым ёсьць захаваныя ад агню надрукованя ўжо у шмат якіх расейскіх і ўкраінскіх пэрыадычных і паасобных выданьнях артыкулы М. Багдановіча; найдзеныя сьпісы іх, як зьмешчаных ужо ў тых ці іншых пэрыадычных выданьнях (паміж іншым у „Сатириконе") сьведчаць, што М. Багдановіч прымаў шырокі ўдзел у расейскай і ўкраінскай журналістыцы і што такіх яго артыкулаў і вершаў на расейскай мове набярэцца добры том. Сярод гэтых твораў ёсьць і крычычна-гістарычныя нарысы („Н. Д. Ножин", „Самійленко" і др.) і бібліаграфічныя разгляды і нават ёсьць артыкул - спрэчка з музыкальным расейскім крытыкам Глебавым аб творчасьці расейскага кампазытара Мусоргскага. Ёсьць таксама шэраг этнаграфічна-публіцыстычных брашураў М. Багдановіча аб славянскіх народах („Братья Чехи", „Угорская Русь" і інш.), выданых выдавецтвам Някрасава.

Цікавячыся і дбаючы аб утварэньні беларускай школы М. Багдановіч ня толькі затрымваецца на гэтых тэмах у сваіх спэцыяльных артыкулах, але садзіцца за складаньне беларускага лемантара, над якім працуе нават і хворы ў Ялце. Захаваліся як слоўнікавыя матар'ялы ля лемантара, так спытак чарнавых выпрацаваных тэкстаў яго і, наканец, 6 ужо зусім „чыставых" старонак гэтага лемантара.

На вялікі жаль, уласнаручных лістоў М. Багдановіча, у якіх ён часамі грунтоўна разглядаў чарговыя пытаньні беларускага жыцьця, проці спадзеўкі, няма сярод рукапісаў зусім. Каля 10 лістоў, маючыхся тутака, ёсьць галоўным чынам (неадасланыя па адрасу" лісты, сярод якіх два перадсьмяротных (алоўкам, лежачы ў пасьцелі, з якое пісьменьнік ўжо ня ўстаў) зварачваюць на сябе ўвагу настроем, блізкай сьмерці. Варта сказаць аб адным яшчэ лісьце, дзе зьмешчаны развагі аб складзе „Вянка" і лісьце чыставым няконченым, у якім пісьменьнік зьбіраўся апавясьціць прыяцеляў над чым ён працуе.

Затое маем 194 захаваўшыхся лістоў да Максіма Багдановіча, якія часткаю датычаць яго творчасьці (напр. перапіска з рэдакцыяю „Нашай Нівы"), часткаю асьвятляюць беларускае культурна-нацыянальнае жыцьцё. Маюць таму вялікую цэннасьць лісты без пары памёршага беларускага поэты і публіцыста Сяргея Палуяна (лікам 9), лісты кіраўнікоў „Нашае Нівы" (27 экз.), Яўгеня Хлябцэвіча (4), Я. Купалы (2), Б. Эшмаха-Шыпілы (2). В. Лявіцкай (12), лістоў Алеся Бурбіса (ад 1915 і 1916 г.г.), адзін ліст ад Цёткі (Алёізы Пашкевічанкі—Кайрыс). Есьць шмат лістоў ад украінскіх публіцыстаў, галоўным чынам зьвязаных з рэдакцыямі часопісаў: „Украинская жизнь" і „Украінська хата". Яны цэнны ня толькі дзеля выяўленьня тае значнае ролі, якую меў наш Максім Багдановіч сярод украінскае калёніі ў Маскве, высока яго цаніўшай, як выдатнага знаўца украінскага нацыянальнага пытаньня і літэратуры, але цэнны і для гісторыі ўкраінскага нацыянальна-культурнага руху ў Вялікаросіі.

Застаецца затрымаць сваю ўвагу яшчэ на тых матар'ялах, якія маюцца для жыцьцеапісу пісьменьніка. Апрача адзначанага вышэй (аўтабіографічны чарнавік лісту да „Нашай Нівы", лісты прыяцелям і др.) маюць вартасьць усялякія лісты да Максіма, у якіх задатованы асобныя факты дзейнасьці і творчасьці пісьменьніка. Багаты матар'ял даюць фатаграфічныя зьнімкі, якіх мы маем 11 экз. і аб якіх са слоў бацькі поэта, камісія ўжо шмат запісала данных. Адам Юравіч Багдановіч абяцаэ запісаць і увесь фактычны матар'ял і ўспаміны аб сыне.

Менскія беларусы наладжываюць увесь гэты матэрыял і друкаваныя перш творы да выдавецтва; яны зьвертаюцца да ўсіх хто знаў М. Бгадановіча і каму дорага аб ім памяць — напісаць успаміны,даць біографічныя даныя, а мо ў каго захаваліся рукапісы пісьмы і іншае нашага поэта, дык апавясьціць аб гэтым у прэсе ці паведаміць выдавецкую камісію.

У газэце „Сав. Беларусь" адкрыта падпіска на мармурную дошку для дому, дзе радзіўся М. Багдановіч. Аказалася, што наш поэт радзіўся ў Менску на Аляксандраўскай вул. № 25.

Далей:

„..... Цяпер—спакойна, дык усё добра. Аднак пры якім-небудзь захмурэньні палітычнага гарызонту, пры першай вайне, Віленшчна будзе зьнішчана“...

Вельмі сьмела і досыць арыгінальна, асабліва ў цяперашнія часы абостраных нацыянальных, клясавых, змаганьняў выражаецца п. Янкоўскі ў справе ўтварэньня Вялікае Літвы.

„Адзін толькі выхад быў і ёсьць цяпер — утварэньне Вялікае Літвы.

...Цяперашняя Літва і Віленшчына, аб'еданыя ў Вялікай Літве, складалі-бы досыць вялікую дзяржаву. Гэтае гаспадарства магло-б зрабіць з Польшчай трактаты ваенныя і гандлёвыя і гэткім чынам Польшча атрымала-б доступ да мора, без чаго трудна сабе ўявіць эканамічнае разьвіцьцё Польшчы“.

Калі ўжо йдзе гутарка аб Літве, дык варта прывясьці думку Віленскага „Unser Frajnda“, аб зьмене палітычных курсаў Літоўскай дзяржавы адносна да жыдоў. Газэта гэтая цытуе гэбрайскі тыднёвік, „Haolom“, які выходзіць у Бэрліні, які лічыць назначэньне д-ра Розэнбаума міністрам па жыдоўскім справам за вялікую ўдачу для жыдоў. „Unser Frajnd“ бачыць у гэтым назначэньні вялікую перамогу жыдоў над літоўскімі антысэмітамі, дзякуючы якім да гэтага часу гэтую пасаду займаў чалавек, нічога супольнага ня маючы з жыдоўскім грамадзянствам у Літве.

Не без падставы „Unser Fólkszeitung“ зварочвае ўвагу, што на істнуючыя прэсовыя рэпрэсыі адносна часопісей работніцкіх, таксама і нацыянальных меншасьцей толькі цяпер, за часаў хьена-пястоўскага ўраду „Robotnik“ зьвярнуў увагу. Па думцы „Unser Folksz.“ орган P. P. S. пры ўрадзе Сікорскага зусім ня адчуваў гэтых рэпрэсый. Толькі ўрады чорнай рэакцыі зрабілі з яго абаронцу вольнасьці прэсы.

Tempora mutantur... **М. Г.**

Што такое кляса?

Клясай называецца частка грамадзянства, якая займае аднаковае палажэньне у гаспадарчым жыцьці, або, іншымі словамі якая знаходзіцца у аднаковым стасунку да сродкау і прыладау вырабу і мае аднаковыя сродкі істнаваньня (або прыбытак, даход, або заработаную плату, або прадукт уласнай працы). Так капіталісты сладаюць клясу: усе зьяуляюцца буйнымі уласьнікамі-эксплеататарамі, атрымліваюць непрацоуны даход і самі непасрэдна не утвараюць ніякіх прадуктау.

Рабочыя або пролетарыі так сама складаюць клясу: яны ня маюць уласьнасьці на сродкі вырабу, яны прымушаны прадаваць сваю рабочую сілу (наймацца), атрымліваючы заработную плату; у капіталістычных прадпрыемствах яны зьяуляюцца адзінымі вырабшчыкамі усіх таварау. Апрача рабочых і капіталістау есьць яшчэ як-бы міжлежная кляса — кляса дробных уласьнікау; гэтая кляса называецца яшчэ дробнай буржуазіяй. Да дробнай буржуазыі належаць тыя, хто мае сваю уласьную невялічкую майстэрыю, або невялічкі кавалак зямлі, дзе яны самі працуюць, не карыстаючыся наймовай працай, не эксплеатуючы рабочых. Сюды належаць: паупанкі, сялянін серадняк, рамесьнік кустар.

З УСЯЕ БЕЛАРУСІ.

З Віленскага Жыцьця.

Гр. Міленевіч, які быў у свой час арыштаваны ў сувязі з вядомым працэсам беларусаў у Горадні і звольнены пад кауцыю 1.000.000 марак, — зноў арыштаваны. Гр. Міленевіч, у часе рэвізіі Соймавой Камісіяй дзейнасьці адміністрацыі на Крэсах, падаў заяву гэтай Камісіі аб тым, што паліцыя ў часе арышту біла і зьдзекавалася над ім, а пасьля нацкавалі сабакамі.

Даражыня расьцець. З 20-га ліпня папіросы і тытунь падаражэлі на 25 процэнтаў. Белы хлеб 21-га ліпня каштаваў фунт 2300 марак. цукер пясок—11000 м.

Канфіскаваньне „Ziemi Ojczystej“. Па загаду камісара ураду канфіскавана № 28 tydniowka „Ziemia Ojczysta“ за артыкул „Listy z Warszawy“.

Гр. Ю. Мурашку ўдалося выпадкова знайсьці больш 40 нідзе не друкаваных вершаў маладога беларускага паэта Станіслава Шымаоўскага, памёршага з голаду ў 1920 г.

Большасьць асуджаных беларусау у Беластокў падалі апэляцыю проціў прыгавару Беластокскага суду. Срок падачы апеляцыі, скончыўся 16 ліпня.

Пракурор Камінскі, які абвініў Беларусаў у Беластоку падаў такжа апеляцыю на суд за тое, што ён звольніў пасла Якавюка. А што да ўсіх іншых пракурор не пратэставаў.

Пасол Баран і В. Маслоўская дужа дрэнна чуюцца ў турме ў Беластоку. У. П. Барана лекар прызнаў вялікае малакроўе і паважнае разстройства нэрваў, а ў Маслоўскай туборкулёз у грудной клетцы.

Арышт літоускіх гімназістаў. Нядаўна польская ўлада ў Вільні арыштавала 11 чалавек, скончыўшых літоўскую гімназію ў Вільні. І гэтым закідаюць шпегоўства!

Пан П. Аляксюк прыслаў у рэдакцыю пісьмо, у якім протэстуе проціў надрукаванай у N „Н. С.“ інфармацыі быццам ён разам з панам Дубяйкоўскім хадзіў да Вітаса, каб атрымаць благаслаўленьне і грошы на фабрыкацыю панска-польскіх беларусаў. Пан Аляксюк мае сьлушнасьць, бо як мы доведаліся ў апошнія часы, дык у Вітаса былі аж дзьве дэлегацыі і ў аднэй з іх пан Аляксюк напэўна ня быў разам з панам Дубяйкоўскім.

З Менску.

Адчыненьне курсаў для настаўнікаў Усходняй Беларусі.

Учора ў будынку Беларускага пэдтэхнікуму адбылося адчыненьне курсаў беларусазнаўства для настаўнікаў Усходняй Беларусі.

Курсы адчыніў ад імя Наркамату Асьветы Беларусі гр. Успенскі. З прамовамі выступалі: загадчык курсаў гр. Друшчыц і лектар п. Каравайчык. Ад імя слухачоў гарачую прамову сказаў п. Грамыка (з Гомельшчыны).

Закупка кос. і сярпоў,

Белсельпрамсаюз загатовіц на летні сэзон 3000 ш. кос., 2000 сярпоў, 80 шт. спрунжыновых баронаў і 2000 брускоў для кос. Увесь гэты інвэнтар будзе рэалізаваны праз сельска-гаспадарчыя таварыствы.

Жняяркі для паказальных мэтаў.

Сельска-гаспадарчы аддзел Центрабелсаюзу арганізаваў закупку жняярак, якія будуць давацца жыхарству за невялікую ўзнагароду з паказальнай мэтаю. Праўленьне Цэнтрабелсаюзу асыгнавала на закупку жняярак 10.000 пудоў жыта.

Весткі з вёскі.

Празарокі, Дзісенскага пав.

Мястэчка наша знаходзіцца ў Дзісенскім пав. каля жалезнадарожнай станцыі Зябкі, ня так далёка, бо толькі некалькі вёрст, ад Беларусі Савецкай. Жыцьцё наша звычайнае, шэрае, аднастайнае. У нас сапраўды спраўджаецца беларуская пагаворка: „Да начальства далёка, а да Бога высока“. Галоўнае наша начальства гэта — паліцыя. Яна ў нас — цар і бог. Але яно добра і гэта: што чалавек напісаўбы ў газэту з Празарок, каб не паліцыя?! Дык паслухайце.

9 ліпня сёл. г. да нас прыехалі беларускія паслы: П. Мятла і Кс. Ад. Станкевіч. Быў кірмашны дзень. Народ чуў,што будуць нашы паслы, дык і наплыло-ж яго такое мноства, што ані словам расказаць, ані пяром апісаць.

Першы прамаўляў пасол П. Мятла. Тлумачыў ён нам, чаго паслы нашы дамагаюцца для нас у Сойме, што яны робяць, каб зямлю давалі тутэйшаму люду, а не з далёку справаджаным асаднікам, бо гэтых у нас ёсьць даволі, гаварыў аб лесі, аб злучэньні Вітоса з панамі і многа чаго іншага. Народ з вялікай увагай слухаў свайго выбранага.

Пасьля пасла Мятлы выступіў з прамовай пасол Кс. Ад. Станкевіч. Гэты ўжо гаварыў аб чым іншым. Ясна і зразумела расказываў ён аб стараньнях беларускіх паслоў аб сваей роднай школе для беларусаў, аб важнасьці і патрэбе беларускага адраджэньня, аб тым, што трэба нам саміх сябе шанаваць, бо інакш ніхто нас шанаваць ня будзе. Народ глытаў кожнае слова прамоўцы, бо ў славах яго чуў шчырую беларускую праўду. ды аб гэтым усім не гаварыў да нас яшчэ ніхто.

Наканец гэты другі прамоўца даваў нам рады, як змагацца з розным ліхам, а між іншым казаў і аб тым, што калі народ дазнае якой крыўды, напрыклад ад паліцыі, бо ёсьць, казаць многа і благой паліцыі, дык народ скаржыцца на яе мае ня толькі права, але і абавязак. Дало-ж ліха якраз на гэта прыйсьці нашаму пастарунковаму Врублеўскаму. Яму, няведама чаму, гэты словы дужа неспадабаліся і ён разам з асаднікам зачаў крычаць, што такія словы зьмяншаюць павагу Польшчы. Наш пасол на гэта ім адказаў, што павагу Польшчы падрываюць злыя паступкі паліцыі і што ён проціў такіх паступкаў і выступае; з чаго ясна, што ён Польшчы не паніжае, а хоча яе падвысіць. Але „на злодзею, кажуць, шапка гарыць“, так і тут. Наш пастарунковы, мусіць чуючы за сабой многа віны, зачаў прабаваць разганяць народ. Але дудкі. Народ ані скрануўся. Пастарунковы прыстыджаны і збянтэжаны стаяў і глядзеў у зямлю. За тое яго выручаў асаднік. Гэты гарланіў і перашкаджаў паслу гаварыць. Ня ў гэтым аднак справа. Дзівіць нас толькі пастарунковы Врублеўскі: наскoлькі мы ведаем, паслы маюць права гаварыць, асабліва-ж праўду і яны адказны не прад паліцыяй, а прад Соймам, а звычайныя людзі без дазволу выступаць публічна ня могуць, і дазволу даць на гэта такі постарунковы ня можа; гэтак гавораць польскія законы, а вот-жа наш пастарунковы Врублеўскі на ўсё гэта махае рукой: ён маючым права выступаць публічна паслом гаварыць перашкаджае, а асобам прыватным гаварыць публічна дазваляе. Для яго, бачыце, законы ня пісаны, ён у нас і цар і бог.

Але не канец на гэтым! Нейкая дзікая злосьць датаго затуманіла розум нашаму постарунковаму, што калі паслы вялі прыватную гутарку з людзьмі на вуліцы, ён з двума аружнымі паліцыянтамі ўбег у тую хату, дзе паслы затрымаліся (туды ўсе заяжджаюць) і гаспадару хату Нікіфароўскаму пачаў гразіць, што цяпер ён яму зробіць „dobrą opinię“, у старостве, гэта знача, што ён зробіць данос старосту на Нікіфароўскага, за тое, што гэты пусьціў паслоў у сваю хату. А пасьля на вачох паслоў бегаў па рынку і людзей лаіў—то „псякрэв“, то „холера“, то „до дьябла“, то часамі яшчэ крапчэй. Людзі казалі, што ён быў пьяны, але я гэтага гаварыць ня буду, бо я яго ня нюхаў, я да яго баюся блізка падходзіць. Адно толькі ведаю, што заўсёды ў яго адзін нораў.

Аб розных іншых штучках постарунковага Врублеўскага пісаць ня буду. Як прачытаеце, што ён вычвараў з пасламі і прад пасламі, дык зразумееце, як лёгка ў яго царсте жывецца нам простым сялянам.

Сусед з пад Зябак.

Цяга да асьветы.

(В. Галіца, А.-Гарадзецкай сол. Менск. пав.).

Ня мелі сяляне в. Галіцы добрага памяшканьня для свае школкі. Яны напісалі заяву ў валасны выканаўчы камітэт, у якой прасілі дапамагчы ім у пабудове школы. Мясцовая ўлада пашла ім на спатканьне і аддала пад памяшканьне школы хлебны магазын з вёскі Навасёлак, якія стаяў там бяз ніякага ўжытку. Зараз-жа, не адкладаючы, галічане сабралі ўсіх сваіх коняй і перавезьлі будыніну ў сваю вёску.

К налецыю, гэткім чынам, можна спадзявацца добрай школкі.

Пісьмо у Рэдакцыю.

Паважаны Грамадзянін Рэдактар!

Цяперашні голад і патрэба друкаванага слова на вёсцы страшэнна вялікія. Селянін усюды стараецца гэныя патрэбы здаволіць і ня можа. Нашае становішча палітычнае прадусім, а затым і сацыяльнае робіць немагчымым зьдзейсьніць гэнае неабходнае жаданьне. Частка шукае корму друкаванага слова ў чужой мове, іншая чакае, што вось паправяцца абставіны, неяк мо нешта пераменіцца і можна будзе карыстацца сваім, беларускім. Гутарка тутака аб газэтах і часопісях. Бяда ўся ў тым, што „Наш Сьцяг“ сапраўды толькі адзіная беларуская часопісь у Заходняй Беларусі. Гэтая яе „адзінасьць“, як мне выдаецца, навязвае ёй пэўныя абавязкі. Бязумоўна рэдакцыя і выдавецтва найлепш ведаюць, як рабіць і мо няма іншае магчымасьці рабіць...

Палітыка сусьветная і дзяржаўна-польская мусяць зусім зразумела, разглядацца, але кругазор вёскі тут яшчэ ня спыняцца. Былі робляны пэўныя спробы ў гэтым напрамку, пачаўся аддзел „гаспадарчых парадаў“, што для нас, пераважна хлебаробаў было надта спагадным зьявішчам. Аднак, за мала яшчэ гэтага і трэба было-б зрабіць месца на іншыя тэмы, напрыклад: агляд гістарычнае мінуўшчыны Беларусі (мо і ў надта папулярнай форме), свая арыгінальная творчасьць ў прозе, хаця-б надта нямнога і г. д. — Гэта рэчы, якія надта цягнуць да сябе вясковага чытача, а ў нашых абставінах яно зусім і зразумела.

Спадзяюся, што мой пагляд падзеляць і іншыя чытачы „Нашага Сьцягу“.

З пашанаю. **С Грынкевіч.**

Ад Рэдакцыі. Друкуючы гэтае пісьмо просім і другіх падпішчыкаў „Нашага Сьцягу“ таксама высказаць свае пажаданьні і крытыку што да нашай газэты, а мы з свайго боку пастараемся па магчымасьці задаволіць і падыйсьці бліжэй да сваіх падпішчыкаў.

Сельска гаспадарчая праца у ліпні.

Праца па гаспаддацы. Закончыць звоз гною і разьбіўска яго. Закончываюць касьбу балотных сенажацяў і дзятліны. Касьба мурожных сенажацяў, Акучваюць бульбу. Полюць лён і іншую ярыну. Раеньe пшчол. Пачатак жніва. Выбіраньне мёду з рамкавых вульлёў.

Праца ў садзе. Акуліраўка дзічкаў. Апрысківаць дрэвы. Зьбіраць маліну, і раньнія гатункі вішан, чарэшні. Падпоркі да яблань і груш. Павялічаньня колькасьці ягадных кустоў шляхамі адводкі. Паляпшэньне грунту пад ягадамі жыжай.

Праца ў агародзе. Матычыць бульбу, памідоры. Пасынкаваць кукурузу. Нагляданьне за сунідай. Поліва. Выкапваць бульбу. Зьбіраць раньнія агародіны.

Рынковыя цэны у Вільні.

20 ліпня 1923 г.

Пшаніца 16 кг. 40 гр.,—80000 жыта 16 40 гр. —67000. хлеб чорны 1 ф.—1500. пытлёвы 1 ф.—2200 мука жытняя—60.000, мука пшанічная —180.000, ячмень—65.000. грэчка—65.000. авёсь—72000. сена—15.-20.000, гарох—90.000, салома—13.-16.000, моркава —120.000, буракі—20.000. бручка—50.000, бульба —30.000,

Курс на грошы.

Варшава 20 ліпеня.

Даляры	134.000
Бэльгійскія франкі	—
Нямецкая марка	0.36
Франкі	8.050
10 руб. золатам	— —

Падтрымовывайце „Наш Сьцяг!“

Рэдактар-выдавец Я. Лагіновіч.

Друкарня Левін і Сын, Нямецкая 22